

MI(N)ORITY– DE LA CREAREA TEXTULUI DRAMATIC LA REALIZAREA SPECTACOLULUI

MI(N)ORITY – FROM THE CREATION OF THE DRAMATIC TEXT TO THE THEATRICAL PRODUCTION

MARIANA STARCIUC,

lector universitar, doctorandă,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 792.09(478)

În articol sunt descrise etapele de creație parcurse de dramaturg, regizor și actori în scopul realizării spectacolului documentar MI(N)ORITY. Actorii descriu conflicte ideatice, cazuri de discriminare, prejudecăți antisemite, idei xenofobe și rasiste prezente într-o societate care pretinde a fi democratică, dar și poveștile de viață ale unor reprezentanți ai comunităților etnice care s-au integrat în viața socială, diversitatea culturală din Moldova, specificul și tradițiile grupurilor etnice din țară. MI(N)ORITY reprezintă unul dintre primele demersuri ale teatrului din Republica Moldova care abordează problemele minorităților etnice, bazându-se pe interviurile realizate cu reprezentanții acestora.

Cuvinte-cheie: metoda verbatim, ficțiune, etnie, recensământul populației, sondaj, colaj, idee naționalistă, conflict ideatic, discriminare, antisemitism, xenofobie, rasism, democrație, dramaturgie, regie, actor, minoritate

The article describes the stages of creation by the playwright, director and actors for the purpose of creating the documentary performance MI(N)ORITY. The actors describe ideological conflicts, discrimination cases, anti-Semitic prejudices, xenophobic and racist ideas in a society that claims to be democratic, but also the life stories of representatives of ethnic communities who have integrated into social life; the cultural diversity in Moldova, the specifics and traditions of the ethnic groups in the country. MI(N)ORITY is one of the first steps of the Moldovan theatre approaching ethnic minority issues, based on interviews with their representatives.

Keywords: verbatim method, fiction, ethnicity, population census, poll, collage, nationalist ideas, ideological conflicts, discrimination, anti-Semitism, xenophobia, racism, democracy, dramaturgy, direction, actor, minority

Pe data de 5 noiembrie, 2015, în incinta localului *Art Club Tipografia5*, a avut loc premiera spectacolului *MI(N)ORITY*, proiect finanțat de către Ambasada Republicii Federale Germania din Republica Moldova, realizat în colaborare cu Facultatea Teatru, Film și Dans din cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice.

Spectacolul prezintă un colaj de istorii reale, expuse de reprezentanți ai diverselor etnii din toate regiunile Republicii Moldova: abuzuri cauzate de idei naționaliste, moștenire lăsată de vechiul regim politic; controverse identitare, lingvistice și religioase, sentimente de revoltă, frustrări și dureri exprimate de eroi ca rezultat al sistemului politic defectuos.

Dramaturgia textului este semnată de Mariana Starciuc. Regia aparține lui Slava Sambriș. Actorii care s-au implicat în realizarea interviurilor și în crearea rolurilor sunt Ion Borș, Dumitru Stegărescu, Natalia Prodan, Dana Ciobanu, Vioara Cășlaru. Lumini și sunet: Felix Podborschi.

Spectacolul *MI(N)ORITY* are la bază textul de teatru documentar, realizat în baza metodei *verbatim* și îmbinat cu istorii de ficțiune. Textul împletește poveștile de viață ale unor reprezentanți ai diverselor etnii stabilite în Republica Moldova, cu fragmente extrase din *Recensământul populației din 2004* și cu studii, sondaje, realizate de centre de investigații și consultanță.

Spectacolul creează contextul favorabil pentru cunoașterea și înțelegerea minorităților etnice și a relațiilor interetnice din Republica Moldova. Autorul textului și-a propus să problematizeze și să discute în sfera publică aspecte de importanță fundamentală, ce vizează complexitatea relațiilor interetnice, statutul acestor grupuri sociale.

În scopul creării textului dramatic documentar, am analizat interviuri, investigații, rapoarte juridice, date statistice, diverse documente tematice și materiale ce țin de statutul social-politic al grupurilor etnice din țară. Astfel, am concluzionat că viitorul spectacol trebuie să reflecte relația minorităților naționale din Republica Moldova cu națiunea titulară, să depisteze și să aducă în scenă conflictele interetnice, să reflecte atitudinea și gradul de toleranță al tinerilor față de grupurile minoritare, să propună metode de soluționare a acestor conflicte, să determine cauzele apariției unor asemenea conflicte și să sensibilizeze publicul spectator, să-l facă să reflecteze și să ia atitudine față de unele probleme abordate în anumite momente ale spectacolului, să propună recomandări privind educarea tinerilor în spiritul toleranței interetnice și sporirii dialogului intercultural în societate.

Studierea analizelor politologice despre minoritățile naționale și relațiile interetnice din Republica Moldova a scos în evidență faptul că problemele cele mai stringente privind relațiile dintre minoritățile naționale și națiunea titulară au apărut după 1988, când a început lupta pentru proclamarea limbii române drept limbă de stat și pentru revenirea la grafia latină. Au urmat o serie de evenimente care au dus la dezbinarea țării și a populației Republicii Moldova, printre care constituirea celor două entități autonome – Transnistria și Găgăuzia. Mai târziu au apărut formațiuni politice care au influențat viziunile și opiniile grupurilor etnice, împărțindu-i în optanți pentru o Moldovă independentă, în susținători ai unirii Republicii Moldova cu România și adepți ai bunelor relații cu Rusia.

O altă sursă importantă de documentare în vederea elaborării conceptuale a viitorului text a constituit-o studiul *Dialogul intercultural în rândul tinerilor din Republica Moldova* [1], realizat la comanda Consiliului Național al Tineretului din Moldova (CNTM) de către Centrul de Investigații și Consultanță „SocioPolis” în anul 2009. Ca rezultat al analizei studiului, am ajuns la concluzia că reprezentanții anumitor etnii, cum ar fi rușii și romii, nu se simt în siguranță în țara noastră, mulți dintre respondenții de etnie romă, rusă, găgăuză, română au declarat că au fost defavorizați din cauza etniei. Mulți respondenți au declarat că, din toate etniile din Republica Moldova, romii sunt cei mai discriminați. În același timp, populația vorbitoare de limbă rusă se percepe ca fiind discriminată prin faptul că, în unele circumstanțe, se așteaptă de la ei să cunoască și să comunice în limba română.

Etapa dedicată documentării și acumulării materialelor tematice în scopul creării textului a durat circa două luni. Spectacolul creat în baza tehnicii *verbatim* are la bază un text alcătuit din confesiunile respondenților, obținute prin mijloace diferite, cum ar fi acela al interviului. Menționăm că interviurile în cauză, din punct de vedere al formei, au fost prelucrate. O serie de spectacole elaborate de renumitul *Teatr.Doc* din Moscova sau de teatrele noastre din Chișinău *Foosbook* și *Spălătorie*, unele proiecte ale lui David Shwartz din București sunt elaborate în baza tehnicii *verbatim*. O altă categorie de artiști îmbină documentul cu ficțiunea, creând un fel de spectacole documentar-fictive.

Procesul de lucru asupra viitorului spectacol a fost o experiență nouă și inedită pentru toată echipa, adaptându-se formula de lucru în grup, colaborarea intensă dintre dramaturg, regizor și actori chiar de la etapa alcătuirii și redactării textului. De multe ori, acest proces impunea rescrierea textului în timpul repetițiilor, în urma improvizațiilor actorilor, alcătuirea unui fragment ca urmare a unor discuții lungi și productive cu regizorul Slava Sambriș sau cu ceilalți membri ai echipei. Am optat pentru o metodă de lucru în care conceptul, instrumentele de creație sunt discutate de către întreaga echipă, în care autorul există ca individualitate și ca autoritate, dar își apropie și alți parteneri în procesul de creație și împreună finalizează acest demers. Lucrul asupra acestui text m-a făcut să percep teatrul ca pe un act creativ, fără ierarhii și să înțeleg că nu e corect să mă „folosesc” de niște oameni, actori, pentru a mă face auzită, pentru a-mi exprima gândurile și pentru a-mi materializa visul.

Etapa documentării a început cu identificarea localităților populate de minoritățile naționale și deplasarea în aceste localități: Bălți și satele din împrejurimea județului, cu etnici ucraineni și ruși; Soroca – oraș cu o mare populație a romilor; Orhei, care este condus de un primar de etnie evreiască, cu o populație bilingvă; Bender, Tiraspol – zone geografice în care populația vorbește mai mult limba rusă și au o orientare politică pro-rusă; Taraclia, cu 80% din populație constituită din etnici bulgari; Comrat – capitala UTA Găgăuzia, populată de găgăuzi. A fost mai dificil să găsim comunități etnice armenesti sau evreiești, care sunt stabilite cu precădere în zona centrală a republicii, îndeosebi în orașul Chișinău.

Înainte de a începe deplasările, am alcătuit o serie de întrebări cu scopul de a fi adresate oamenilor sau grupurilor care au tangențe directe cu tematica abordată în spectacol. Întrebările relevante pentru crearea viitorului spectacol țineau de identificarea cazurilor de discriminare, a conflictelor cu populația majoritară, de acumularea informațiilor referitoare la modul de tratare a romilor, evreilor, românilor, rușilor de către populația majoritară, la limba de stat (trebuie sau nu este necesar să fie cunoscută de către toți locuitorii țării), la acțiunile pe care ar trebui să le întreprindă statul și organizațiile pentru drepturile omului pentru ca minoritățile naționale să se integreze social.

A interesat atitudinea personală a intervievaților față de persoanele de altă etnie; problemele și conflictele care apar din cauza apartenenței etnice; motivele acestor neînțelegeri și căile de soluționare a lor.

În perioada pre-produției spectacolului fiecare membru al echipei de creație trebuia să se implice în discuțiile legate de aspectele dramaturgice, regizorale și actricești. Chiar dacă nu toată echipa a fost implicată în procesul de intervievare, actorii au ascultat înregistrările, le-au descifrat, au identificat problematica, doleanțele, preocupările fiecărei persoane intervievate.

Actorii au avut sarcina de a se documenta direct de la sursă, dar și indirect, prin studierea materialelor de specialitate, prin consultarea mass-mediei (reviste, ziare, internet, manuale de istorie etc.), de a acumula informații despre istoria stabilirii fiecărei etnii în Moldova, despre evoluția acestora în plan istoric și geo-politic, despre aspectele culturale și tradiționale ale etniilor.

Intervievarea este o etapă dificilă, dar importantă în crearea teatrului documentar. Toate persoanele intervievate erau dispuse să-și relateze istoriile, însă atunci când li se cerea să vorbească în reportofon, multe dintre ele deveneau destul de crispate și complexate. Unele dintre ele erau convinse de apartenența noastră la anumite partide politice. Încercam să fim prietenoși cu oamenii, le explicam că nu ne interesează politica și scopul pe care-l urmărim este realizarea unui spectacol despre problemele cu care se confruntă societatea. Tonul familiar și sinceritatea noastră îi provoca la dialog. Am cules multe informații și istorii particulare destul de utile și spectaculoase.

Materialul pe care l-am adus la prima lectură era destul de voluminos. Prima lectură a durat mai mult de cinci ore. Au început întâlnirile zilnice cu discuții, redactări, montări și testări ale noilor versiuni, în fiecare zi textul era diferit, din ce în ce mai comprimat.

Interviurile mult prea moraliste au fost excluse, fiindcă ne-am propus să realizăm un spectacol care ar provoca spectatorul, l-ar face să gândească, să identifice problematici, să caute soluții. Din start, am renunțat la rezolvări de situații, moralisme, didacticisme.

Multe dintre interviurile efectuate nu și-au găsit loc în structura textului. Din unele înregistrări am extras o idee sau chiar un enunț. Multe dintre personaje, situații, monologuri au fost inventate, însă pornesc de la realitatea cu care ne confruntăm, realitate pe care eu o cunosc și o simt. O serie de texte au fost scrise având la bază amintirile cuiva din echipă. Respectiv, și lucrul cu actorii a fost efectuat în mod diferit. De exemplu, personajele reale sau intervievate au fost reconstituite în baza interviurilor, cele fictive, care au fost create axându-ne pe realitatea înconjurătoare, au fost lucrate altfel. Am încercat să le găsim „dubluri” sau caractere, prototipuri, reflectate în sursele media (interviuri, filmulețe, reportaje).

Textul a fost scris și finalizat în timp ce actorii erau deja implicați în repetiții. Două monologuri au fost scrise și integrate în structură chiar cu o zi înainte de premieră. Din acest motiv, considerăm că realizarea unui spectacol-document ține de domeniul imprevizibilului, implică multe riscuri și incertitudini, finaluri neclare, rezultate neprestabilite. Totodată, linia conceptuală, compoziția îl pot duce pe dramaturg pe căi nebănuite și necunoscute, fiindcă materialul textual, în cazul nostru, a fost căutat și structurat până în ziua premierei. Cu toate acestea, procesul de lucru asupra spectacolului a fost intrigant, plin de surprize. Important și diferit de teatrul în accepțiunea clasică a cuvântului, în teatrul documentar este procesul de lucru.

Spectacolul începe cu un preambul sau o introducere la temă, în care sunt expuse date statistice despre numărul de etnii în Republica Moldova, informații succinte despre cultura, tradițiile, istoria stabilirii în țară a grupurilor minoritare. Informația pentru partea introductivă am extras-o din *Recensământul populației din 2004* al Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova [2]. În momentul când am început să scriu textul, aceste date aveau o vechime de 11 ani. Un recensământ curent a fost efectuat în anul 2014, însă rezultatele prealabile ale acestuia au stârnit scandaluri de proporții, din cauza lipsei de claritate și transparență. Am citit multe critici din partea sociologilor și analiștilor politici la adresa autorităților privind rezultatele publicate. Rezultatele recensământului vizând limba vorbită (mult mai mulți respondenți au declarat limba română drept limbă maternă decât în 2004) și structura etnică (23,2% s-au declarat români în 2014 față de 2,2% români declarați în 2004), au provocat panică în unele cercuri de interes. Ideea de a începe spectacolul cu niște date incerte, confirmate de o instituție importantă, precum este Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, date neactualizate de mai bine de 10 ani, mi-a părut originală. M-am gândit că, din start, propun spectatorului un proiect despre un popor care nu știe ce limbă vorbește, cărei națiuni aparține, cât este din punct de vedere numeric, dat fiind faptul că în listele electorale figurau 2.800.827 de cetățeni cu drept de vot, în realitate însă, conform recensământului din 2014, suntem mult mai puțini (cu aproape un milion!!!).

Scena respectivă a fost situată în afara spectacolului, având drept scop informarea publicului. Textul este citit de actorii Dana Ciobanu și Ion Borș. Regizorul a conceput ca această informație să fie citită de actori în timp ce spectatorii își ocupă locurile în sală și să fie reluată până în momentul când ultimul spectator se va așeza. La fiecare reprezentație scena introductivă a fost relatată cu o tentă de detașare sau distanțare, într-un mod protocolar, jurnalistice. Dana Ciobanu care, pe lângă faptul că este actriță, mai profesează în calitate de prezentator de știri, a reușit de la prima lectură să abordeze stilistica jocului solicitată de regizor. Ion Borș a avut mai mult de lucrat asupra accentelor și modului de interpretare. După multe repetiții, a obținut rezultatul scontat.

După această scenă, începe spectacolul propriu-zis. Scena de început reflectă gândirea colectivă a omului de rând din societatea noastră, incertitudinile în raport cu identitatea națională, cu apartenența etnică și lingvistică. Monologul este interpretat de Natalia Prodan. Ea aduce în scenă un personaj inventat, care nu poate fi lucrat în baza unui interviu, însă poate fi recunoscut – femeia frustrată de la țară, care se simte desconsiderată în raport cu „rusoaicele” inteligente, ce dețin posturi înalte în instituțiile statale. Regizorul a cerut Nataliei să găsească prototipurile acestui personaj în femeile din orașul ei de baștină, fiindcă în orice mahala putem recunoaște o femeie, care nu suportă femeile de altă naționalitate și au un complex al inferiorității față de astfel de personaje.

Următoarele monologuri – ale intelectualilor răzvrățiți, care au pătimit pe timpurile guvernării sovietice, când oamenilor de artă li se interzicea să scrie, să facă emisiuni despre personalitățile notorii ale culturii noastre – au fost distribuite Danei Ciobanu și Vioarei Câșlaru.

De la bun început am avut convingerea că fiecare mesaj, istorie sunt importante, că fiecare personaj are dreptate, că nu pot fi acceptate tonurile ironice în interpretarea actoricească. Are dreptate și rusul, și ucraineanul, și pro-rusul și pro-românul, și ortodoxul, și catolicul. Or, noi nu suntem adepții cuiva, nu judecăm, noi expunem lucrurile de pe o poziție de neutralitate. Important e să aducem în vizorul public dezastrele apărute pe fundalul apartenenței etnice, religioase, politice. Important este să sensibilizăm publicul, să promovăm ideea de egalitate în drepturi și opinii, să încercăm să găsim compromisuri și mijlocul de aur pentru a conviețui într-un stat.

Pentru echilibrarea și respectarea unei echidistanțe, continuăm cu un personaj ce întruchipează un pseudo-naționalist, care pretinde că vorbește limba română, manifestând o poziție ostilă față de vorbitorii de limbă rusă, stabiliți în Moldova de zeci de ani. Acest personaj, interpretat de Ion Borș, este unul fictiv, inventat de autor, însă este tipic pentru gândirea și atitudinea unor oameni limitați și superficiali, care fac parte din comunitatea băștinașilor din țară. Ion a reușit să contureze un caracter comic, ridicol și absurd al personajului, grație faptului că a contact cu astfel de indivizi de la care a preluat maniera vorbirii și gestica.

Dumitru Stegărescu prezintă un personaj vorbitor de limbă rusă, originar din orașul Bălți. Personajul este unul real, astfel actorul având posibilitatea să studieze interviul, să preia de la acesta tonalitatea și accentele. Chiar dacă a avut pârghiile necesare creării eroului, actorul, care n-a apucat timpurile când se studia aprofundat limba rusă în școli, a avut deficiențe de accent. Regizorul a lucrat individual cu Dumitru, i-a sugerat să asculte vorbirea rusă la canalele de televiziune rusă, să încerce să vorbească mai mult în rusă, să-și noteze accentele, să facă traducerea monologului din rusă în română. După premiera spectacolului, efortul lui Dumitru a fost remarcat și apreciat de regizorii teatrului *Spălătorie*, în spectacolele cărora a avut de interpretat personaje vorbitoare de limbă rusă.

Un alt personaj de etnie rusă e cel interpretat de Natalia Prodan, care s-a evidențiat în acest spectacol, contribuția ei la reușită fiind apreciată de publicul divers. Fiind o actriță perseverentă, care se implică cu suflet în ceea ce face, ea a reușit să reprezinte un personaj pozitiv, inteligent, iar faptul că s-a născut și a crescut într-un centru raional, în care se vorbesc la același nivel ambele limbi, a ajutat-o să contureze un caracter organic și unitar, studiind minuțios discursul preluat de la o persoană din orașul Bălți.

Dana Ciobanu intervine cu monologul unei moldovence, care trăiește cu nostalgia timpurilor sovietice. Dana încerca să redea un caracter accentuat, jucând rolul unei femei revoltate, punând accent pe ticurile nervoase ale acesteia, pe alocuri ridiculizând-o, acaparând, astfel, publicul.

Urmează monologul unei femei inteligente, doctor în sociologie, rol interpretat de Vioara Câșlaru. Vioara este exemplul de actor-executor care copiază indicațiile regizorale și redă cu fidelitate maniera de interpretare ce i se solicită. Personajul întruchipat de actriță conturează prototipul unei doamne inteligente, naționaliste, care a muncit enorm de mult ca să ajungă la nivelul rușilor, în țara cărora și-a făcut doctoratul. Vioara a creat un caracter, o bătrână doamnă, inteligentă și revoltată de sistemul comunist.

Dumitru Stegărescu intervine cu monologul unui om care are rude în Transnistria. Personajul său este calm, pașnic, cu o gândire logică. Ulterior, Ion Borș prezintă istoria unui bărbat, trecut de 60 de ani, cu o bogată experiență de viață, cu un caracter comic. Istoriile ce l-au marcat sunt redată cu lux de amănunte și cu descrieri spectaculoase. Eroul intervine pe parcursul spectacolului cu alte istorii, fiind ușor recognoscibil și câștigând simpatia publicului.

Personajele Baba din Tiraspol și Elena din Găgăuzia au fost interpretate de Natalia Prodan și, respectiv, de Vioara Câșlaru. Am utilizat procedeul intercalării monologurilor, pentru a diversifica acțiunea scenică și, totodată, pentru a compara modul de trai și de gândire al acestor femei, care fac parte

din „lumi” diferite: atitudinea față de etnii, convingerile, orientarea religioasă. Chiar dacă discursurile lor alternează ori se succed, aceste personaje se află în dimensiuni spațiale diferite.

După această scenă, intervine Dana Ciobanu, interpretând-o pe Aliona din Găgăuzia, care învață la Universitatea din Tiraspol. Aceasta își povestește istoria și cazurile de discriminare cu care s-a confruntat, fiind studentă la Chișinău. Eroina Danei este destul de agresivă, o tânără răzvrătită, care nu-și redactează discursul, este sinceră și firească.

Urmează Dumitru Stegărescu cu o istorie inventată despre un rus care vorbește bine limba română și care s-a confruntat cu o situație absurdă și bizară într-un magazin unde vânzătoarea i-a făcut observație: „Nu *cașcaval*, da' *sâr!* Și nu *rosiiskii*, da' *rusăsc*”. Dumitru joacă un personaj echilibrat, calculat și rațional, care-și manifestă pașnic atitudinea față de moldovenii agresivi și instigatori ai urii și ai conflictelor legate de problema lingvistică.

Rolul profesoarei îl interpretează Natalia Prodan. Mesajul exprimă una dintre ideile fundamentale ale spectacolului: „*Nația și omul*, în particular, sunt două entități diferite. În fiecare națiune, sunt și oameni nu prea deștepți... , pentru că orice exprimare de intoleranță... nu este o calitate foarte bună. Mi se pare că în orice situație, în orice caz, noi putem găsi limbă comună și oarecare puncte de tangențe. Totuși, eu sunt pentru toleranță și pentru atitudine bună. Chiar și dacă există probleme, eu sunt pentru rezolvarea acestor probleme pe cale pașnică”.

Urmează un alt capitol al istoriei, în care eroii și eroinele sunt de etnie ucraineană. Aici, istoriile reale sunt îmbinate cu cele fictive.

Femeia cu Vaca este interpretată de Dana Ciobanu, care prezintă un personaj inventat, cu un caracter comic. Tipajul acestuia este recognoscibil în orice mahala a oricărui sat din țara noastră. Această femeie pune accent pe valorile și problemele care le preocupă pe gospodine. Este vorba despre un personaj pitoresc, care a avut o priză vădită la public.

Băbuțele din piață sunt interpretate de cele trei actrițe implicate în proiect. Regizorul a insistat pe o scenă luată din piața noastră centrală, cu femei vorbărețe, pline de viață, atotștiutoare și energice. Ele-și spun durerea în fața publicului, întrerupându-se una pe cealaltă, de parcă ar fi la o competiție.

Capitolul despre armeni și alte etnii minoritare care conviețuiesc în țara noastră este început cu scena prezentată de Dumitru Stegărescu și Ion Borș. Subliniem că, inițial, aceasta a fost inventată, ulterior fiind completată cu gesturi, comportament, observate în unele reportaje despre noi, moldovenii. Actorii interpretează doi vânzători la piață care habar nu au de cultura sau, cel puțin, de existența anumitor persoane de alte etnii în Republica Moldova și care pretind că ei sunt stăpânii țării și vor să fie respectați de cei care s-au stabilit aici. Personajele sunt comice prin prostia și superficialitatea gândirii care îi caracterizează. Ideile lor sunt lipsite de logică și coerență.

Urmează monologul femeilor de etnie armeană (în roluri: Natalia Prodan și Dana Ciobanu), personaje puternice, echilibrate, individualități care s-au integrat în societatea noastră. Actrițele au analizat interviurile, au reușit să confere caracter acestor femei realizate și apreciate într-o țară care nu le este natală, pe care însă o consideră drept patrie.

În capitolul despre romi, acțiunea, din nou, este susținută de personaje reale și inventate. Ne-am străduit să nu-i ridiculizăm pe reprezentanții acestei etnii, să le înțelegem problemele, să reconstruim personajele reale pe baza înregistrărilor. Astfel, am reușit să dăm scenelor consistență și dramatism, să scoatem în prim-plan problemele existente: confruntările și doleanțele pe care le-am auzit la romii din Soroca, în perioada documentării.

Următorul capitol al textului este dedicat oamenilor de culoare care s-au integrat în societatea moldovenească. Dumitru Stegărescu interpretează rolul Bărbatului din Republica Congo. Acest personaj ne-a povestit istoria, acceptând să fie înregistrată discuția. Nu are accent, vorbește fluent limba română, este rațional, pașnic și inteligent. Vecinul acestuia este un personaj inventat, interpretat de Ion Borș. Un domn de la țară, simplu în gesturi, sincer și deschis la suflet.

În partea finală a textului sunt abordate problemele antisemitismului și a prejudecăților la care nu

putem renunța. Monologul preotului care îndeamnă la xenofobie, antisemitism și intoleranță este interpretat de Dumitru Stegărescu. Acest preot apare în multe reportaje realizate de posturile de televiziune din țară. Ne-am propus să-i arătăm duritatea sa extremistă. Ținând cont de indicațiile regizorale, studiind minuțios reportaje în care apare personajul, actorul a reușit să-i confere credibilitate și naturalețe.

Monologul de final al domnului de etnie evreiască îl interpretează Ion Borș. Personajul realizat de acesta este unul înțelept și calm, iar fiecare frază rostită de el este plină de profunzime și redă esența spectacolului „... trăim timpuri grele și... nu vom putea depăși crizele, dacă nu vom avea o cooperare interetnică... Unii aiuresc și văd țara în componența Marii Rusii, alții aiuresc și visează la o Românie Unită... iar restul... se lasă prostiți de aceste aiureli!”. Publicului i se oferă posibilitatea să mediteze asupra tristei noastre existențe umane.

Regizorul Slava Sambriș încheie spectacolul cu un moment performant: actorii construiesc un zid înalt, impunător, „gospodăresc”. Acesta este alegoria zidului dintre oameni, etnii, națiuni, a zidurilor transparente, pe care noi, oamenii, le construim în mod involuntar. Ideea zidului a fost inspirată și de discursurile discriminatorii, lipsite de logică și coerență ale politicianilor, care vin mixate pe fundalul unei melodii ritmate.

Cadrul scenic a fost delimitat de un ecran mare ce dă iluzia a două realități, a duplicității fiecărui individ sau fenomen. Ecranul are și o funcție mediatică: transformă realitățile, le denaturează, camuflează problemele reale, majore ale oamenilor de alte etnii.

Culoarea albastru-intens a tuburilor de neon suspendate de lanțuri dau senzația unei atmosfere glaciale, a unor sentimente de indiferență, de nepăsare față de problemele celor care „nu sunt ca noi” sau „nu sunt de-ai noștri”.

Coloana sonoră exprimă sunete și zgomote produse într-o uzină. Aceste sunete sunt stridente, enervante. Scopul regizorului a fost de a evidenția anumite idei exprimate de personaje, starea lor lăuntrică, sentimentele de revoltă și furie, de a irita spectatorii, de a le sfredeli auzul, de a nu-i lăsa să se relaxeze, de a-i determina să ia atitudine față de realitatea dură, față de multitudinea de probleme cu care se confruntă semenii lor.

Costumele clasice, bleumarin, purtate de actori arată atitudinea distantă față de lume, exprimă starea lor socială. Sunt niște anchetatori, investigatori care vin să prezinte realități. Nu le judecă, nu oferă variante de soluții problemelor expuse, ci doar ne informează, ne atenționează, ne lasă libertatea de a cugeta.

Spectacolul *MI(N)ORITY* reprezintă unul dintre primele demersuri ale teatrului din Republica Moldova care abordează problemele minorităților etnice, bazându-se pe interviuri realizate cu reprezentanții acestora. Spectacolul a fost jucat de fiecare dată cu sala plină, fiind urmat de discuții în cadrul cărora publicul a adresat întrebări legate atât de statutul minorităților etnice, de problemele lingvistice, de cazurile de discriminare, cât și de modul în care a fost scrisă piesa, de experiența actorilor care au intrat în pielea personajelor reale.

Spectacolul a transmis publicului următoarele idei: toți oamenii au drepturi egale, indiferent de apartenența etnică și națională; orice națiune este alcătuită din oameni diferiți conform educației, rasei și trebuie să conviețuiască împreună, în condiții și relații pașnice și prietenești; bariera lingvistică împiedică integrarea minorităților etnice; limba oficială a statului trebuie studiată și cunoscută de toți cetățenii țării; diversitatea grupurilor etnice de pe teritoriul Republicii Moldova presupune o multitudine de tradiții, obiceiuri, limbi și doar prin implicarea întregii societăți, prin susținerea tuturor grupurilor minoritare, prin cooperare putem stimula toleranța, respectul, înțelegerea.

Referințe bibliografice

1. Studiu realizat la comanda Consiliului Național al Tineretului din Moldova (CNTM) de către Centrul de Investigații și Consultanță „SocioPolis”, *Dialogul intercultural în rândul tinerilor din Republica Moldova* [citată 21 octombrie 2017]. Disponibil pe Internet: <<https://dialogintercultural.files.wordpress.com/2011/01/rezultatele-studiului-e2809edialogul-intercultural-in-randul-tinerilor-din-republica-moldovae2809d.pdf>>.
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, *Recensământul populației din 2014* [citată 21 octombrie 2017]. Disponibil pe Internet: <<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2208>>.